scriptorum Soc. Jesu (1643); St. Rostowski, *Lithuanicarum Soc. Jesu historiarum libri X* (1877, uus tr. J. Martynow'i väljaandel); E. Kurtz, Die Jahresberichte der Gesellschaft Jesu über ihre Wirksamkeit in Riga und Dorpat 1583—1614 (1925); A. Penttilä, Paar märkust kõige vanemate eestikeelsete teoste ajaloost (Eesti Keel 1927, lk. 97—102). *N. T.*

WENNO (Vinno), ordumeister, sünnia., -koht ja päritolu teadmata. — Arvat. a. 1202 asutas tolleaegne piisk. Albert'i (vt.) asehaldur, tsistertslane Theoderich (vt.) rüütliordu nimega »Kristuse rüütliteenistuse vennad« (*fratres militiae Christi*) ristiusu kaitseks ning levitamiseks, sest selleks ei jätkunud iga a. maale voolavaist usurändureist, kes sügiseti maalt jälle lahkusid. Ordu asutamine sündis piisk. Alberti eemalolekul, kuid muidugi tema tahtel. Tema palvel kinnitas paavst Innocentius III a. 1204 uue ordu, millele ta annetas Palestiina templiordu reeglid ja tunnismärgina valgel mantlil punase mõõga ühes sellest kõrgemale asetatud punase ristiga. Ka määras paavst, et see ordu pidi olema piiskopi sõnakuulmises. Mainitud tunnusmärgi järgi nimetati ordut ka »mõõgavendade orduks«. Esimeseks meistriks valiti W., kes asus ordu pealossis (St. Jürgenshof) Riias ja siit võttis ühes oma orduga osa järgnevaist sõjaretkist. Arvult kiiresti kasvav ordu nõudis tasuks vaeva ja ohtude eest kolmandat osa maast ja sai piisk Albertilt a. 1207 esialgselt ainult kolmanda osa Liivimaast Koiva jõe ümbruses ja nimelt samade ülemus-õigustega, nagu piisk. ise nad oli keisrilt saanud. Selle tagajärjel võis W. selles maaosas anda liivlaste vanemale Maneginte'le ja viimase vennale pärandatavaks lääniks Ydowe linnuse juures (Lemburgi mõisa lähedal) oleva maatüki. W. ajal, vist küll juba a. 1207, rajati ordulinnused Segevold ja Võnnu. Võnnust käis W. dets. 1208 lätlaste palvel, kes Beverinis olid eestlaste poolt sisse piiratud, neid päästmas. — Mõõgavendade ordus leidus ilmselt ka kahtlast elementi. Üks ordumend, Wigbert Soest'ist, kes oli oma ametist Võnnus halva valitsemise pärast tagandatud, tappis a. 1209 Riias Jürgenshofi rõdul salakavalalt meister W. ühes ta kaplaniga. Mõrtsukas hukati rattal.

Läti Henriku kroonika (ed. W. Arndt, *Scr. rer. Germ.* XXIII, a. 1874). — Vrdl. F. G. v. Bunge, Der Orden der Schwertbrüder (1875); Arbusow, Grundriss[IV]. *L. A.*

VEREVI JAAN, vt. **VERVE JAAN.**

WERNER, Adolf, kaubandustegelane, sünd. 20. IV 1836 Peterburis, asus Balti raudtee avamisel a. 1870 Tallinna ja asutas siin speditsiooni-äri »Kniep, Sutugin & Co«, mis firma a. 1874 omaks võttis nimetuse »Kniep & Werner«, kuna kaasomanik J. Sutugin ärist lahkus. A. 1891 lahkus firmast ka A. Kniep, kes äri tegelikust juhtimisest polnud osa võtnud. — W.-i juhtimisel omandas firma tähtsa koha sisseveos Tallinna sadama kaudu; m. s. oli ka ca 50% puuvilla sisseveost kuni mailma-sõjani W.-i firma kätes. A. 1880 ehitas W. ühes Chr. Rotermann'iga (vt.) Tallinna sadamas n. n. »uue sadama« ning parandas põhjalikult põhja- ja ida-muulid, suurendades seega sadama töövõimet. Firmal olid osakonnad Peterburis, Moskvas, Odessas, Vindavis, Čeljabinskis j. m. W. suri 22. II 1908 ukj. Cannes'is Prantsusmaal. — Praegu (1929) töötab äri Tallinna osakond »Eesti speditsiooni a.-s., end. Kniep & Werner« nime all.

Ettevõttelt saadud andmed. *T.*

VERVE JAAN, Tartu eesti soost elanik, sünnia. teadmata, ameti poolest vististi lihunik, avaldas teatavat aktiivsust võitluses Poola valitsuse toetusel katoliku kiriku algatatud vastureformatsiooni vastu Tartus. Tema peale tõsteti 1617. a. alul katoliku praosti nimel kaebus, et ta ühes »Bulla Hansuga« katoliku preestrite vastu lendu lasknud ähvardusi, mis teostatavat rootslaste peatse saabumise järel. Nähtavasti jäi kaebus tõestamata, ehkki V. J. seda tungivalt nõudis. Ligi 2 a. hiljemini, 12. XII 1618, arutati linna raes katoliku praosti kaebust ev lut.-usu õpetaja C. Pegau vastu, kes valjust keelust hoolimata ikkagi pidas eestlastele jumalateenistust, võttis neid armulauale ja ristis nende lapsi. Tartu kodanikkude kõrval, kes seletasid, et nad tahavad evangeelse usu juurde jääda ja on valmis ka oma õpetajat kaitsma pealekäimiste vastu, andsid sama tõotuse mitmed eesti elanikudki, nagu Jan, lihunik, Morsa Maz, müürsepp, Evert, kangur, Daniel, pruul ja Bulli Hans. Eriti seletab Morsa Maz, et tema on Augsburgi usutunnistuses »sündinud ja kasvatatud« ega mõtlegi sellest usust lahkuda; kui kuningas ei luba seda pidada, on ta valmis otsima uut elukohta seal, »kus tema usku leidub«. Eestlaste kõnelejana rõhutab V. J., et »kui nende ihud puruks pekstakse, võivad nad neid Jumala abiga jälle lasta terveks teha, aga kui nende hinged juba kord on kadunud, siis ei saa nad neid mitte enam päästa; sellepärast ei taha nad kogunisti mitte oma usust lahkuda. Sest kui jesuiidid on lammastelt villa ära võtnud, võtavad nad neilt ka liha ühes luudega«. — Et vastavates aktides nimi esineb ülaltähendatud kujul, tuleb senini tarvitatud »Verev'i« kuju ekslikuks pidada.

Tartu rae protokollid a.-st 1617 (Tartu linnaarhiivis), C16, lk. 7, 107 j.; E. P. Körber,